

Johdanto

Kansantalouden miltei kaikki työllisyys- ja tuottavuuskasvu tapahtuu kaupungeissa. Ne tuottavat innovaatioita, mahdollistavat pitkälle viedyn erikoistumisen ja hyvin yhteensopivien työntekijöiden ja työpaikkojen kohtaamisen. Niillä on laaja-alainen työpaikka-, koulutus- ja palvelutarjonta, joka houkuttelee investointeja ja osaamista. Suurimmat kaupungit myös investoivat vuosittain miljardeja infrastruktuuriin, koulutukseen, työllisyyden edistämiseen ja kansainvälisten kasvuyhteisöjen kehittämiseen, mikä tekee niistä paitsi paikallisen myös kansallisen ja kansainvälisen talouskasvun kulmakiviä. Suurimmat kaupungit toimivat koko Suomen kasvun moottorina, ja merkittävä osuus maan verokertymästä tulee kuudelta suurimmalta kaupungilta ja niiden veronmaksajilta. Kaupungistumisen myötä kaupunkien väestö kasvaa, kansainvälistyy ja monikielistyy. Suomi tarvitsee maahanmuuttajia töihin, ja he muuttavat pääosin kaupunkeihin ja suurempiin kaupunkeihin. Kaupunkien väestönkasvun tärkein ajuri liittyy kansainvälistymiseen ja monikielistymiseen. Kuutoskaupungeissa asuu jo nyt suurin osa Suomen väestöstä, ja niiden väestönlisäys on noussut viime vuosina ennätyselliseen tasolle. Suomen kasvuvauhdin ja julkisen talouden kestävyyskannalta keskeisiä ovat toimet, jotka tukevat niin kaupunkien kasvua kuin elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä.

Ehdotamme kuutta kriittistä toimenpidettä Suomen kasvun turvaamiseksi:

1 Yliopistojen resurssit, koulutetun työvoiman saatavuus ja ulkomaisten opiskelijoiden houkuttelu

Kun rahoituksen saatavuus on globaalia, keskeiseksi ja niukaksi kilpailutekijäksi on noussut hyvin koulutetun työvoiman saatavuus (ks. Maliranta, Pinnan alta, Docendo 2024). Se edellyttää, paitsi sujuvaa maahanmuuttoa, ennen kaikkea laajaa ja hyvin resursoitua korkeakoulujen joukkoa, joka kykenee houkuttelemaan nykyistä laajemman joukon suomalaisia nuoria korkeakouluopintoihin sekä myös laajenevan joukon ulkomaisia lahjakkaita nuoria. Nykyinen, niukkenevasta valtion rahoituksesta täysin riippuva korkeakoulujoukkomme ei suoriudu tästä.

Siksi esitämme uudistuksia, jotka mahdollistavat korkeakoulujen suuremman taloudellisen riippumattomuuden. Tämä edellyttää yliopistojen pääomittamista ja mahdollisuutta kerätä opetusmaksuja myös EU-alueen opiskelijoilta. Myös uusien ulkomaisten yliopistojen mahdollisuudesta etabloitua Suomeen ja houkutella opiskelijoita kaikkialta maailmasta on huolehdittava.

Korkeakoulujen välistä kilpailua ja opiskelijoiden kannustimia voidaan myös parantaa erottamalla toisistaan kandidaatti- ja maisteriohjelmat. Jos kandidaattitason opiskelu ei takaa automaattista maisteriopintopaikkaa, maisteripaikoista kilpaillaan ja opiskelijoilla on kannustin ahkeruuteen, jotta paikka hyvässä maisteriohjelmassa on mahdollinen.

Luodaan korkeakouluille kannustemalli, jossa korkeakoulu saa lisärahoitusta, mikäli kansainvälinen tutkinto-opiskelija työllistyy valmistumisen jälkeen koulutustaan vastaaviin tehtäviin Suomessa. Kaikista suomalaisista korkeakouluista valmistuvilla ulkomaalaisilla on syytä myöntää automaattisesti pysyvä työ- ja oleskelulupa.

Lisäksi lisätään edelleen korkeakoulujen aloituspaikkoja ja suunnataan niitä kasvukeskuksiin, missä aloituspaikkojen määrä suhteessa nuoriin on alhainen ja aloille, joilla ennakoidaan merkittävää työvoimapulaa.

2 Matkailu, elämystalous ja sunnuntaityö

Esitämme matkailu- ja tapahtuma-alojen kehittämis- ja kannustinohjelmaa. Matkailu ja tapahtumat sekä elämystalous ovat työvoimavaltaisia globaaleja kasvualoja, ja Suomen matkailu- ja tapahtumaliikevaihdosta selvästi yli 50 prosenttia syntyy kuutoskaupungeissa. Suomessa kasvu on ollut huomattavaa 2000-luvulla, mutta koronan jälkeen Suomi on pudonnut selvästi muiden Pohjoismaiden kyydistä kasvussa ja kehityksessä.

Koska valtaosa matkailusta tapahtuu vapaa-aikana, yksi avaintekijä ja kaupunkien kannalta käyttämätön voimavara on sunnuntaipäivien palvelutarjonta ja mahdollisuus teettää ja tehdä sunnuntai-sin työtä. Siksi on päästävä irti 100 prosentin lisäkorvauksen pakollisuudesta sunnuntaityössä, joko työmarkkinaosapuolten neuvotteluilla ja/tai muutoksilla työaikalainsäädäntöön, niin että sunnuntain ylimääräisestä korvauksesta voidaan sopia paikallisesti ja yksilöllisesti ja näin saavuttaa enemmän työtunteja, arvonlisää ja hyvinvointia. Vapaammasta sunnuntaityön sopimisesta hyötyisivät muutkin toimialat kuin matkailu, esimerkiksi ravintolaelinkeino.

3 Työllisyyden ja kasvun verouudistukset

Asiantuntijat ovat paikantaneet monia sellaisia puutteita verojärjestelmässämme, jotka eivät riittävästi tue kasvua. Korkeimmat tuloveroasteet eivät tuo lisätuloja valtiolle. Suomi tarvitsee enemmän kotimaisia varakkaita sijoittajia, jotka voivat sijoittaa kärsivällistä omaa pääomaa innovatiivisiin yrityksiin. Osinkojen, pääomien, varallisuuden, perintöjen ja kiinteistöjen verotusta voidaan uudistaa tavalla, joka tukee kasvua nykyistä paremmin. Startup-toiminnassa ensi vaiheen palkkio on säännönmukaisesti vain lupaus mahdollisesta osuudesta tuleviin voittoihin, ja tämän toimintatavan verokohtelu ei ole tällä hetkellä optimaalista. *T&K-toiminnan verovähennysjärjestelmä on saatava hyödyttämään paremmin startup-yrityksiä. Myös investointien verokohteluun ja helpotuksiin on kiinnitettävä huomiota. Kasvun ja erityisesti nuorten työllisyyden parantamiseksi tulisi esimerkiksi opiskelija voida palkata ilman sivukuluja ja vapauttaa alle 26-vuotiaat tuloveroista.*

4 Kaupunkien kyky houkutella osaajia

Helpotetaan kaupunkien mahdollisuutta houkutella ulkomaisia huippuosaajia. Sujuvoitetaan ja tehdään halvemmaksi ulkomaisten tutkintojen tunnistaminen ja luodaan tutkintojen tunnistamiseksi kansallinen järjestelmä. Selvitetään mahdollisuus siihen, että kaupungit myöntävät työlupia. Käydään läpi julkisen toiminnan kelpoisuusvaatimukset ja tunnistetaan sellaiset ammattinimikkeet, joissa alempi korkeakoulututkinto on riittävä osaamisen taso.

5. Kuntien johtamiskyky ja oma palvelutuotanto

Kunnat ja hyvinvointialueet työllistävät merkittävän osan (n. 20 prosenttia) työvoimasta, ja niiden oman palvelutuotannon tehokkuus on osa koko kansantalouden tuottavuutta. Tällä hetkellä kuntien johtaminen tuottavuutta lisäävällä tavalla on vaikeaa. *Helpotetaan tuottavuutta kasvattavaa johtamista*, helpottamalla merkittävästi kuntien työntekijöiden ja viranhaltijoiden työsuhteiden päättämistä ja mahdollistamalla johtajasopimukset ainakin keskeisten johtavien viranhaltijoiden osalta.

Tehdään mahdolliseksi samaan tapaan kuin valtiolla kuntien johtaja- ja esimiestehtävien määrääkaisuudet. Johtajasopimukset ja määrääkaisuudet tekevät mahdolliseksi päättää epäonnistuneet esihenkilörekrytoinnit, ja määrääkaisuus luo avaintehtävissä toimiville verrattomasti vahvemman kannustimen ponnistella tehtävän onnistuneeksi hoitamiseksi kuin nykytila.

Kun kunnat muuttuvat työvoimaviranomaisiksi, niiden on saatava käyttöönsä parhaat mahdolliset työvoimapolitiikan työkalut. TE-uudistuksen potentiaali on hyödynnettävä. *Muutetaan lakia niin, että uudistetaan KEHA-keskuksen rooli ja omistajaohjaus. Lisäksi avataan KEHA-keskuksen hallinnoimat tulorekisteri- ja muut rajapinnat välittömästi.* Niiden suljettuna pitäminen estää tehokkaiden työllisyyspalveluiden tietopohjaisen kehittämisen ja kohtaanto-ongelman ratkaisemisen, ja kasvattaa merkittävästi työttömyyden kustannuksia yhteiskunnalle. Suomessa on n. 200 000 työtöntä ja työllisyyden hoito yhteiskunnalle maksaa n. 6 miljardia vuodessa. Paremmalla tietojärjestelmien ja tiedon yhdistämisellä ja uusien keinoälytyökalujen hyödyntämisellä voidaan todennäköisesti alentaa työttömyyttä ja parantaa työmarkkinoiden kohtaantoa merkittävälläkin tavalla, mutta tämä ei onnistu mikäli tietojärjestelmät kuten tulorekisteri eivät ole työnvälityksestä vastedes vastaavien kaupunkien käytettävissä

6. Opetustoimen uudistukset monikielisissä ja monietnisissä kaupungeissa

Kasvukaupunkien nuoret oppijat ovat kielellisesti ja etnisesti moninaisempia kuin koskaan aikaisemmin. Tämä edellyttää tutkimuspohjaista läpikäyntiä nykyisestä resurssoinnista ja opetuksen normeista. Esimerkiksi S2- ja R2 -opetuksen rahoitus ei tällä hetkellä kannusta parhaalla tavalla suomen ja ruotsin kielen oppimiseen ja samalla tavalla toimii näiden ryhmien yo-tutkinnon arvostelukäytäntö.